Megkésett válasz Eörsi Istvánnak

A riportereket megnyomorítani „hivatott" írókról

Vannak írók, akik lelkük tükrében minden reggel kisminkelik magukat, nehogy rájuk ijesszen a kirakat üvegje, majd az „(i)gazság" (ál)arca mögül kanonikus döntést hoznak: te jó vagy (közénk tartozol), te pedig nyomorult…

Eörsi István a Népszabadság 1999. február 15-i számában megjelent írásában (A riporterek nyomorúsága) azt állítja, hogy adó-főszerkesztői kinevezésemet az *Orbán* Viktorral készített interjúimnak köszönhetem, továbbá azt, hogy egyaránt lojális ellenzéke voltam-vagyok a diktátor *Kádár* Jánosnak, valamint *Horn* Gyulának és Orbán Viktornak, végül pedig politikai és erkölcsi elvek nyilvános képviseletét kéri rajtam számon a közszolgálati Magyar Rádióban.

(Prológ) „Rosszat ettem vagy szívtam, ezért nyilván e csőd / 100 ezer bocsánat, meghajlok uram előtt / Pokolba verseimmel, belőlük bújt ki a gőg" (A. *Ginsberg:* Betegség-blues, Eörsi István fordítása)

(Téma) Jönnek a bájos tények – kezdhettem volna ezzel a címmel is válaszomat, de Eörsi István megelőzött, már címül választotta verseihez 1983-ban. Tehát már régóta érdeklik (?) a tények. „A tények makacs dolgok" – ismerjük népünk nagy keleti tanítójának remekbe szabott mondását, aki még élt akkor, mikor Eörsi István József Attiladíjat kapott, nyilván véletlenül támogatták akkor a Szabad Ifjúság munkatársaként, majd *Lukács* György aspiránsaként. Nyilván csíphette a kádári konszolidáció szemét, meg az övét a kádári konszolidáció, azért lett (lehetett) újságíró, majd dramaturg Kaposváron, jelenhettek meg kötetei '76-tól folyamatosan, s kapott útlevelet '83-ban, mert ő „ellenzéki" ellenzéke volt a rendszernek, s nem „lojális", s korántsem békélt meg „a rendszer lényegével és irányító személyiségeivel". Tényleg nem? Milyen „dicséretes tulajdonságok" kellettek ahhoz, hogy az ember ne elnémított író, költő legyen, mint a valódi jó pár (akár örökre) elhallgattatott író, költő. Lukács György egykori „gyóntatója" ne tudná, hogy egy interjúba nem illik belenevetni (hiszen nem színdarab), s ő magyarázza el nekem, hogyan kell kérdezni, akár kellemetleneket is, avagy azt, hogy miként játszik/játszott szerepet az írói/újságírói karrier alakulásában az, mikor, mit és hogyan kérdez az illető „gyóntató" vagy újságíró, esetleg író? Köszönöm, jól tudom.

De elmondom Önnek, kedves Eörsi István – mintha nem tudná – érvelése és teljes fogalomkészlete értelmezhetetlen a Kádár-rendszer viszonyai közepette, hiszen akkor nem volt közszolgálati média (ahogy valódi köz sem volt), ahogy Ön írja, hanem (egy)párt(állam)szolgálati. A pártállam pedig nem a „mindenkori (legitim) hatalom", hanem a „mindenkori diktatúra" volt – ahogy ezt Ön is nagyon jól tudja –, s csak illegitim ellenzéke lehetett, mivel a hatalom maga is illegitim volt. Egy illegitim hatalomnak tehát nem lehet lojális ellenzéke, csakis egy legitimnek. Minden valamirevaló író, közíró csak a rendszerváltás utáni időben értelmezi a közszolgálatiság fogalmát, de a lojalitás – ellenzékiség (avagy a lojális ellenzékiség) is itt nyeri el immanens jelentését, mely idő legitimmé tette e fogalompár létezését, s visszaadta eredeti tartalmát. Korábban – a Kádár-rendszerben – értelmezhetetlen (volt) a lojalitás, mert nemcsak a humán értelmiségiek és „a poszton lévők" voltak megfélemlítve, hanem az egész társadalom, s mindenkinek „legintimebb belső dilemmája az volt, hogy miként biztosítsa megélhetését", így csak ellenzékiség létezett kimondva vagy kimondatlanul (ahogy az ellenzékiség sem a mai értelmű ellenzékiséget jelentette, hanem a rendszer „ellenségét", ezért volt illegitim, rendszeren kívüli) –, de Eörsi István ne tudná, miért volt, mit jelentett a kádári konszolidáció?

Tehát valóban nem lehetek „Kádárnak, Hornnak és Orbánnak is" lojális ellenzéke, mert a három közül az első egy diktátor volt, s diktátorhoz, kis túlzással, még az őrültek sem lojálisak. Az utóbbi két esetben viszont a jelzős szerkezet második tagja (értsd: ellenzéke) nemcsak hogy értelmezhető, de érzékelhető is, hiszen én ugyanúgy interjúkat készítettem Horn Gyulával, ahogyan most Orbán Viktorral. A munkámat végeztem, mondhatni közszolgálati kötelességemnek tettem eleget, hogy az emberek hallják, hallhassák a mindenkori miniszterelnököt, a mindenkori legitim hatalom vezetőjét. Ahogy akkor sem, úgy most sem nevettem bele az interjúba (s ezután sem fogok), mert a munkámat végzem (mellesleg ízléstelen is egy közjogi méltóságot kinevetni vagy kifütyülni), s nem az a munkám, hogy minősítsek vagy szimpátiámat/nemtetszésemet tolmácsoljam, hanem hogy tájékoztassak. A kettő kizárja jelen esetben egymást. S itt kell szóljak azokról a „politikai és erkölcsi elvekről", melyek irányában én – Eörsi István szerint – „nagyvonalú közönyt tanúsítok". Először is én nem tudom elképzelni sem, hogyan lehetne a közszolgálati médiában politikai elveket érvényesíteni, avagy nyilvánosan képviselni egy újságírónak – de hisz' ez minden bajok gyökere! Tehát nem tudom másnak tulajdonítani Eörsi István részéről, mint fatális tévedésnek, hogy politikai elveket kér rajtam számon, ez a közszolgálatiság fogalmának totális félreértése vagy maradéktalan nem ismerete.

Ami pedig az erkölcsi elvek iránti nagyvonalú közönyömet illeti, Eörsi István ezt nem támasztja alá semmivel, így vitatkozni sem áll módomban a becsületsértő kitétellel. Mint ahogy azzal a kijelentésével sem, miszerint „a humán értelmiség és főként a poszton lévők túlnyomó többsége újra fél". Honnan tudja? Honnan ismeri a túlnyomó többséget?

Végezetül arról az aggodalomról, mely Eörsi Istvánt hatalmába keríti, ha a közszolgálati médiumokra, közelebbről a Magyar Rádióra veti vigyázó szemét. Bár karrieremet jól ismeri-ismerteti a neves „író, közíró", kifelejtett belőle több lényeges, jelentős és szégyenteljes törést, mely aggodalmára, avagy „lojalitására" méltó: nem egyszer és nem kétszer fordult elő, hogy eltiltottak a mikrofontól, képernyőtől. Legutóbb éppen 1994-ben vették el a Kossuth rádióban az összes műsoromat – a kéthetenkénti Reggeli krónika kivételével. Akkor nem emelt szót, nem aggódott értem senki mint fenyegetett újságíróért, pedig egzisztenciálisan fenyegettetve éreztem magam. De akkor sem féltem. Arra hivatkoztak vezetőim, hogy nincs a műsorokra pénz. Másokéra volt.

És még egy megjegyzés. Horn Gyulával is készítettem – többek között – interjút abban az időben, mégsem lettem adófőszerkesztő, de még a műsoraimat sem kaptam vissza.

(Epilóg) „Mi van hát elméjében? Azt hiszem, ő is úgy fogja végezni, mint azok, akiket félrevezetett – maga is eltéved. Nem külső tekintetben vezetett félre másokat, hanem belsőleg, önmagukat illetően. Van valami lázító abban, ha valaki egy utat tévesztett vándort rossz irányba küld, s aztán az eltévedtet sorsára hagyja; de mi ez ahhoz képest, ha valaki odáig juttat egy embert, hogy az önmagában téved el. A tévelygő vándornak mégiscsak megvan az a vigasza, hogy a vidék folyton változik körülötte, és minden változással új remény támad benne, hogy kiutat talál; aki önmagában téved el, annak nincs oly nagy területe, ahol mozoghatna; hamar észreveszi, hogy körben jár, s ebből nem tud kikeveredni. Azt hiszem, vele is ez történik majd, csak sokkal rettenetesebb formában. Nem tudok kínosabb dolgot elképzelni annál, mint amikor egy intrikus elveszti a fonalat, és éleselméjűségét önmaga ellen fordítja, miközben lelkiismerete felébred, és már arról van szó, hogy ebből az útvesztőből kikeveredjen. Rókalyukán hiába van sok kijárat, abban a pillanatban, amikor megrémült lelke már-már azt hiszi, hogy látja a napvilágot, kiderül, hogy ismét bejárat következik, s felriasztott vadhoz hasonlóan, kétségbeeséstől kergetve egyre csak kijáratot keres, és mindig bejáratot talál helyette, melyen keresztül önmagába tér vissza. Az ilyen embert nem nevezhetjük mindig gonosztevőnek, gyakran saját intrikái csapják be, mégis rettenetesebb büntetés vár rá, mint a gonosztevőre; mert mi a megbánás fájdalma ehhez a tudatos őrültséghez képest. Büntetése tisztán esztétikai jellegű; mert róla szólva az, hogy a lelkiismeret felébred, túlságosan is etikai kifejezés; számára a lelkiismeret pusztán egy magasabb tudat formáját ölti, mely nyugtalanságban nyilatkozik meg, s ez őt mélyebb értelemben még csak nem is vádolja, hanem ébren tartja, terméketlen nyughatatlanságában nem hagy neki nyugtot. Nem is őrült; mert a véges gondolatok sokfélesége nem kövesedett meg az őrültség örökkévalóságában." (Sören *Kierkegaard:* Vagy-vagy)

Ezek után ítélje meg a kedves olvasó, hogy mi valójában, s honnan ered a riporterek nyomorúsága.

(Pro domo) Mindaz, amit Ön írt, kedves Eörsi István, röviden összefoglalható: Ön zsigeri gyűlöletet érez a jelenlegi Fidesz-kormány iránt. Gyűlöletét címezze a megfelelő helyre.

Kondor Katalin
adófőszerkesztő (Magyar Rádió)

Eredetileg ezt a cikket a Népszabadságnak szántam, minthogy Eörsi István személyemet is érintő írása ott jelent meg. A lap illetékes rovatvezetője az Eörsi István életére vonatkozó mondatokat nem ítélte méltónak hozzám, ezért másnapra megbeszélést javasolt. Csaknem három hétig vártam telefonhívására. Úgy döntöttem, nem várok tovább. Köszönöm a Magyar Nemzetnek, hogy lehetővé tette válaszom megjelenését.